

# Spis treści

|                    |    |
|--------------------|----|
| Wprowadzenie ..... | 11 |
|--------------------|----|

## **CZĘŚĆ PIERWSZA. PODEJMOWANIE RYZYKA JAKO KONIECZNOŚĆ**

|                                                                                                            |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ROZDZIAŁ 1. Podejmowanie ryzyka jako zachowanie adaptacyjne .....</b>                                   | <b>20</b> |
| 1.1. Dokonywanie ryzykownych wyborów przez zwierzęta. Analiza korzyści i kosztów .....                     | 21        |
| 1.1.1. Decyzje pokarmowe szpaków .....                                                                     | 22        |
| 1.1.2. Decyzje pokarmowe pszczoł .....                                                                     | 22        |
| 1.2. Stosunek zwierząt do ryzyka .....                                                                     | 23        |
| 1.2.1. Wybory trzmieli w warunkach ryzyka .....                                                            | 24        |
| 1.2.2. Awersja szczurów do ryzyka .....                                                                    | 24        |
| 1.3. Teoria zdobywania pokarmu. Podejmowanie ryzyka w warunkach zagrożenia dla przetrwania jednostki ..... | 26        |
| 1.4. Podejmowanie ryzyka jako konieczność. Eksperymentalne weryfikacje teorii wrażliwości na ryzyko .....  | 28        |
| 1.4.1. Zmiany postaw wobec ryzyka u ptaków .....                                                           | 28        |
| 1.4.2. Zmiany postaw wobec ryzyka u cierników .....                                                        | 29        |
| 1.4.3. Wyniki metaanaliz badań dotyczących wrażliwości na ryzyko .....                                     | 30        |
| 1.5. Wrażliwość na ryzyko u ludzi .....                                                                    | 33        |
| 1.5.1. Awersja do niepewności i akceptowanie niepewności .....                                             | 33        |
| 1.6. Neurofizjologiczne mechanizmy wyborów dokonywanych w warunkach ryzyka .....                           | 38        |
| 1.6.1. Hipoteza markerów somatycznych .....                                                                | 38        |
| Podsumowanie .....                                                                                         | 41        |

## **ROZDZIAŁ 2. Podejmowanie ryzyka jako ucieczka przed stratami. Teoria perspektywy .....**

|                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1. Właściwości wyborów wynikające z teorii perspektywy .....     | 44 |
| 2.1.1. Właściwość 1. Stosunek ludzi do ryzyka nie jest stały ..... | 45 |

|                                                                                        |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 2.1.2. Właściwość 2. Awersja ludzi do strat i podejmowanie ryzyka w sferze strat ..... | 47 |
| 2.2. Przykład 1. Problem choroby azjatyckiej.....                                      | 49 |
| 2.3. Przykład 2. Podejmowanie ryzyka finansowego .....                                 | 52 |
| 2.4. Przykład 3. Efekt utopionych kosztów .....                                        | 55 |
| Podsumowanie .....                                                                     | 56 |

## **CZĘŚĆ DRUGA. PODEJMOWANIE RYZYKA JAKO PRZYJEMNOŚĆ**

|                                                                                          |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ROZDZIAŁ 3. Podejmowanie ryzyka jako przejaw poszukiwania wrażeń .....</b>            | <b>58</b> |
| 3.1. Psychologiczny mechanizm poszukiwania wrażeń .....                                  | 58        |
| 3.2. Neurobiologiczny mechanizm poszukiwania wrażeń .....                                | 60        |
| 3.3. Osobowościowe, behawioralne i poznawcze korelaty poszukiwania wrażeń .....          | 62        |
| 3.4. Poszukiwanie wrażeń a ocena i podejmowanie ryzyka .....                             | 64        |
| 3.4.1. Potrzeba stymulacji a ocena ryzyka i skłonność do jego podejmowania .....         | 66        |
| 3.4.2. Zależność między oceną ryzyka, potrzebą stymulacji i ryzykownym zachowaniem ..... | 67        |
| 3.4.3. Poszukiwanie wrażeń a podejmowanie ryzyka dla przyjemności .....                  | 67        |
| Podsumowanie .....                                                                       | 70        |

|                                                                                                                |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Rozdział 4. Podejmowanie ryzyka przez młodzież .....</b>                                                    | <b>72</b> |
| 4.1. Spostrzeganie zagrożeń przez młodzież i przez osoby dorosłe .....                                         | 76        |
| 4.2. Potrzeba stymulacji a podejmowanie ryzyka przez młodzież .....                                            | 78        |
| 4.3. Afektywne motywy podejmowania ryzyka przez młodzież .....                                                 | 83        |
| 4.3.1. Zależność motywów podejmowania ryzyka od rodzaju ryzyka<br>oraz od częstości zachowań ryzykownych ..... | 83        |
| 4.3.2. Rola pozytywnych i negatywnych emocji w podejmowaniu ryzyka przez młodzież .....                        | 85        |
| 4.3.3. Afektywne oceny ryzyka w grupie młodzieży .....                                                         | 86        |
| Podsumowanie .....                                                                                             | 89        |

## **CZĘŚĆ TRZECIA. PODEJMOWANIE RYZYKA JAKO KONIECZNOŚĆ LUB JAKO PRZYJEMNOŚĆ. KONCEPCJA RYZYKA INSTRUMENTALNEGO I RYZYKA STYMULUJĄCEGO**

|                                                                                       |           |
|---------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Rozdział 5. Analiza a emocje. Teoretyczne podstawy nowej koncepcji ryzyka.....</b> | <b>92</b> |
| 5.1. Racjonalny i emocjonalny system myślenia w podejmowaniu decyzji .....            | 92        |
| 5.2. Wielowymiarowe podejście do badania zachowań ryzykownych.....                    | 96        |
| 5.2.1. Ryzyko antystrukturalne i ryzyko antyspołeczne .....                           | 96        |
| 5.2.2. Analiza czynnikowa skal do diagnozy preferencji ryzyka.....                    | 98        |
| 5.2.3. Funkcjonalne (instrumentalne) i emocjonalne motywy podejmowania ryzyka .....   | 100       |
| 5.2.4. Sytuacyjne i indywidualne determinanty podejmowania ryzyka.....                | 104       |
| 5.2.5. Dualne modele spostrzegania ryzyka i zachowań ryzykownych .....                | 106       |
| Podsumowanie .....                                                                    | 107       |

|                                                                                                                                             |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Rozdział 6. Percepcja sytuacji ryzyka instrumentalnego i sytuacji ryzyka stymulującego .....</b>                                         | <b>109</b> |
| 6.1. Problem percepcji ryzyka. Przegląd stanowisk empirycznych .....                                                                        | 111        |
| 6.1.1. Ilościowe wymiary percepcji ryzyka .....                                                                                             | 112        |
| 6.1.2. Psychologiczny model percepcji ryzyka .....                                                                                          | 113        |
| 6.1.3. Jakościowe wymiary percepcji ryzyka. Badania w paradygmacie psychometrycznym ...                                                     | 116        |
| 6.2. Badanie I. Prawdopodobieństwo i poczucie lęku w ocenie sytuacji ryzyka instrumentalnego i w ocenie sytuacji ryzyka stymulującego ..... | 119        |
| 6.2.1. Osoby badane .....                                                                                                                   | 121        |
| 6.2.2. Metody badawcze.....                                                                                                                 | 121        |
| 6.2.3. Porównania ważności kryteriów stosowanych do oceny ryzykownych działań .....                                                         | 122        |
| Podsumowanie .....                                                                                                                          | 126        |
| <br><b>Rozdział 7. Afektywne spostrzeganie ryzyka instrumentalnego i ryzyka stymulującego.....</b>                                          | <b>127</b> |
| 7.1. Rola emocji w spostrzeganiu ryzyka .....                                                                                               | 127        |
| 7.2. Afektywne spostrzeganie ryzyka. Przegląd dotychczasowych badań .....                                                                   | 132        |
| 7.3. Badanie II. Afektywne oceny ryzyka instrumentalnego i ryzyka stymulującego .....                                                       | 134        |
| 7.3.1. Osoby badane.....                                                                                                                    | 136        |
| 7.3.2. Metody badawcze.....                                                                                                                 | 136        |
| 7.3.3. Afektywne spostrzeganie działań zawierających ryzyko instrumentalne i/lub ryzyko stymulujące.....                                    | 137        |
| Podsumowanie .....                                                                                                                          | 141        |
| <br><b>Rozdział 8. Indywidualne style spostrzegania ryzyka. Konstrukcja metody pomiarowej.....</b>                                          | <b>142</b> |
| 8.1. Przegląd metod do pomiaru spostrzegania ryzyka i podejmowania ryzyka .....                                                             | 143        |
| 8.2. Teoretyczne podstawy metody pomiarowej. Definicje stosowanych pojęć .....                                                              | 148        |
| 8.3. Przykłady dwóch stylów spostrzegania ryzyka.....                                                                                       | 149        |
| 8.4. Założenia dotyczące konstrukcji metody SIRI .....                                                                                      | 153        |
| 8.5. Badanie III. Eksploracyjna analiza czynnikowa pozycji kwestionariusza SIRI .....                                                       | 154        |
| 8.5.1. Uczestnicy badania .....                                                                                                             | 154        |
| 8.5.2. Zawartość kwestionariusza.....                                                                                                       | 154        |
| 8.5.3. Wyniki eksploracyjnej analizy czynnikowej.....                                                                                       | 154        |
| 8.6. Badanie IV. Konfirmacyjna analiza czynnikowa pozycji kwestionariusza SIRI.....                                                         | 157        |
| 8.6.1. Uczestnicy badania .....                                                                                                             | 157        |
| 8.6.2. Wskaźniki dobroci dopasowania modelu .....                                                                                           | 157        |
| 8.6.3. Ocena modelu strukturalnego w konfirmacyjnej analizie czynnikowej .....                                                              | 159        |
| 8.7. Badanie V. Style spostrzegania ryzyka a emocjonalny stosunek do działań ryzykownych .....                                              | 160        |
| 8.7.1. Style spostrzegania ryzyka w relacji do afektywnego spostrzegania ryzyka .....                                                       | 161        |
| Podsumowanie ..                                                                                                                             | 164        |

|                                                                                                                                                                             |            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Rozdział 9. Style spostrzegania ryzyka w relacji do cech osobowości .....</b>                                                                                            | <b>165</b> |
| 9.1. Związek między spostrzeganiem ryzyka a osobowością. Przegląd stanowisk teoretycznych ...                                                                               | 165        |
| 9.2. Oczekiwania na temat zależności między spostrzeganiem ryzyka a osobowością.....                                                                                        | 173        |
| 9.3. Badanie VI. Analiza relacji między stylami spostrzegania ryzyka a cechami osobowości.....                                                                              | 178        |
| 9.3.1. Uczestnicy badania.....                                                                                                                                              | 178        |
| 9.3.2. Metody badawcze.....                                                                                                                                                 | 178        |
| 9.3.3. Wartości średnie i spójności wewnętrzne skal .....                                                                                                                   | 180        |
| 9.3.4. Korelacje między stylami preferencji ryzyka a cechami osobowości .....                                                                                               | 181        |
| 9.3.5. Korelacje między spostrzeganiem ryzyka a cechami osobowości zależne od pfc.....                                                                                      | 184        |
| 9.3.6. Przewidywanie stylów spostrzegania ryzyka na podstawie cech osobowości .....                                                                                         | 185        |
| Podsumowanie .....                                                                                                                                                          | 187        |
| <br><b>Rozdział 10. Spostrzeganie ryzyka a skłonność do podejmowania ryzyka w różnych dziedzinach</b>                                                                       | <b>189</b> |
| 10.1. Skłonność do podejmowania ryzyka w różnych dziedzinach. Przegląd<br>dotychczasowych badań .....                                                                       | 189        |
| 10.2. Podstawy badań własnych na temat związku między spostrzeganiem ryzyka<br>a skłonnością do podejmowania ryzyka w różnych dziedzinach.....                              | 191        |
| 10.3. Badanie VII. Przewidywanie skłonności do ryzykowania w różnych dziedzinach<br>na podstawie preferowania stylu S lub preferowania stylu I w spostrzeganiu ryzyka ..... | 193        |
| 10.3.1. Uczestnicy badania .....                                                                                                                                            | 193        |
| 10.3.2. Metody diagnostyczne .....                                                                                                                                          | 193        |
| 10.3.3. Rezultaty analiz regresji.....                                                                                                                                      | 194        |
| 10.4. Badanie VIII. Style spostrzegania ryzyka a gotowość do angażowania się w sytuacje<br>zawierające ryzyko instrumentalne lub ryzyko stymulujące .....                   | 197        |
| 10.4.1. Uczestnicy badania .....                                                                                                                                            | 198        |
| 10.4.2. Metody badawcze .....                                                                                                                                               | 198        |
| 10.4.3. Skłonność do podejmowania ryzyka w zależności od rodzaju sytuacji .....                                                                                             | 200        |
| 10.4.4. Skłonność do podejmowania ryzyka w sytuacjach instrumentalnych<br>i w sytuacjach stymulujących a style spostrzegania ryzyka .....                                   | 201        |
| Podsumowanie .....                                                                                                                                                          | 203        |
| <br>BIBLIOGRAFIA .....                                                                                                                                                      | 205        |
| ABSTRACT .....                                                                                                                                                              | 213        |
| Indeks nazwisk .....                                                                                                                                                        | 216        |
| Indeks rzeczowy .....                                                                                                                                                       | 219        |